

Rotterdamse kliniek waaraan hij verbonden was, 'dat iedere ochtend aanvankelijk ongeveer driehonderd, later zeshonderd mensen door vier artsen, nl. de ziekenhuis-assistenten en hun chef, werden beoordeeld, in een lokaal waar het vroom' (althans van eind december tot eind januari, en de februarimaand had koude ochtenden) 'terwijl deze artsen bovendien nog de zorg hadden voor de 150 bedden van de ziekenhuisafdeling' – dat alles op het gebruikelijke armzalige dieet. 'Is het wonder dat ook bij hen hongeroedeem en ziekte niet uitbleven?'¹

Gelukkig diegenen die tijdig in zulk een ziekenhuisafdeling opgenomen werden! Daar was evenwel niet steeds plaats en bovendien werd (wij haalden de uitspraak van dr. C. L. de Jongh al aan) die hulp door of voor alleenstaanden menigmaal te laat ingeroepen. Een student in de medicijnen die als co-assistent werkzaam was op de afdeling voor interne geneeskunde van het Rooms-Katholieke Ziekenhuis aan het Westeinde te Den Haag, berichtte medio februari in een brief aan een vriend dat in zijn ziekenhuis veel lijdens aan de hongersiekte bezweken. 'Het werd', schreef hij, 'enige tijd geleden geschat op tien per dag in dit ziekenhuis alleen', en, schreef hij verder, het gemeentelijk ziekenhuis aan de Zuidwal nam geen hongeropatiënten meer op.

'De begrafenisondernemers hebben geen kisten meer. Het aantal lijken stijgt onrustbarend. Zuidwal had er 68 liggen. Wij hier 43, sommige meer dan drie weken!

... Kort geleden vonden ze een vrouw die niets anders meer aan had dan een mantel. Onder de luizen, ze lag voor het ziekenhuis en gilde om te worden opgenomen (ze is naar huis gebracht door de politie, 'geen plaats').

Maar het merendeel zijn mannen. Vorige week een man binnengekegen met een ondertemp[eratuur] van 26° C rectaal, zes-en-twintig!! Hij mag van geluk spreken, er was een plaatsje. Hij leeft nog, maar de meeste anderen sterven.'²

★

In de week van 4 tot 11 november '44 vergde de hongersnood de eerste twee slachtoffers in Amsterdam, beiden mannen. In de week van 29 november tot 6 december kwamen er twee bij, weer mannen, en in de

¹ J. Bok: *De kliniek der hongersiekte*, p. 25. ² Brief, 12 febr. 1945, van J. H. N. van Bouwdijk Bastiaanse aan J. W. Gülcher (RvO).